

„Tolókocsiba ülteted az álmaidat”

Beszélgetés Nagy Zsukával

Az idei könyvhétre jelentette meg az Orpheusz Kiadó Nagy Zsuka harmadik kötetét. A *pigment*, amely jórészt újabb dimenziókkal, megszenvedett tapasztalatokkal egészíti ki az előző gyűjtemény, a *küllők, sávok* gyakran katarzist kiváltó, erős atmoszférával rendelkező versvilágát, olyan alkotót mutat, aki a lét-nemlét perifériáján tévelygők szerelmet, boldogságot, emberi teljességet sóvárgó szorongásait foglalja versbe. Az egyedi, markáns létszemlélettel rendelkező, s ehhez újabban erős hatású képeket társító, Nyíregyházán élő alkotó olyan, mások megszólalásaival össze nem téveszthető hangú lírát teremtett, hogy úgy éreztük, túl „az emberélet útjának felén” ideje szemlét tartani eddigi munkássága fölött...

– Mikor érezted először életedben, hogy a te utad a költészet lesz?

– Azt is mondhatom, hogy az egész életem a művészet, a költészet útján van gyerekkorom óta. Az a megátalkodott és fárasztó figyelem, analízis, szemlélődés, ahogyan élek, talán mindig is erre vitt, tudtomon kívül. És ez nem valami nagyképű okosság, tényleg így érzem. Valójában az első versemet, vagyis „ézelményemet” tizenhárom éves koromban írtam. Nem nevezném ma már versnek. Aztán elkezdtem gitározni, saját dalokat írni. Fizika és matek házik helyett Ady-, Babits- és József Attila-verseket zenésítettem meg. Ebben az időben rajzoltam is. Leginkább gitártesteket, portrékat és korpuszokat. Igazából az első mű, ami nagyon megfogott, az általános iskolai alsós, irodalmi szöveggyűjteményben szerepelt. Ez a *Szeretném, ha vadalmafa lennék* című József Attila-vers volt. Azóta is ilyen szép, formás, tiszta dolgokat szeretnék írni, ám igazán még sosem sikerült. De nem adom fel.

– *Polgári foglalkozásodat tekintve középiskolai tanár vagy. Ezzel kapcsolatban parafrázálhatnám Janus Pannoniust, aki, mint*

ismeretes, azt írta: „hívő ember költő nem lehet.” A pedagógus lehet-e költő? Mennyire okoz benned konfliktust a nevelői és az alkotói szerep?

– Azt hiszem, hogy egy költő nem igazán lehetne középiskolai tanár, főiskolai, egyetemi inkább. Főleg vidéken. Az én költői típusom nem kellene, hogy pedagógus legyen. Persze, itt is vannak irodalomtörténeti és kortárs példák. Szerintem őket is rendesen megviseli mindaz, ami ezzel jár. De az is igaz, hogy van, akinél működik ez a kettősség. Nekem egyre nehezebben megy. Az a helyzet, hogy az ember előbb vagy utóbb „kinnövi” a katedrát, és az ezzel járó szégyenkezős, kispolgári létet. Viszont szeretem a diákokat: rengeteg az érző, értelmes gyerek. Minden reggel borzasztóan ébredek, minden nap elkésem. Amikor beérek az iskolába, s ránézek az osztályra, megnyugszom. És nem értem, mi a fenét szorongok, miért „utálkozom”. Tudom, hogy a költő zsarnokoskodik bennem, követeli az idejét, a tiszta agyat. Mert mindig valami iskolai feladattal, kötelességgel, adminisztrációs elmaradással van tele a fejem. De vannak

nagy napok is, remek eredmények. Édes Anyanyelvünk-különdíj, Szép Magyar Beszéd verseny, Anyanyelvápolók Szövetségének különdíja, Kossuth–Széchenyi Szónoklatverseny második, harmadik, negyedik helyezés... Diákjaim jó eredményekkel indultak több szavalóversenyen is. Sok iskolai műsort csináltam színészi készséggel megáldott diákok bevonásával. Ezek jók, de mind az írástól, az olvasástól, az elmélyüléstől veszi el az időt, s ezt egyre jobban sajnálom. Kétségtelen, hogy ez a kettős szerep szokott konfliktust okozni, de az órán tanár vagyok, és kész. Igazából zavar, ha a gyerekek olvassák a verseimet. Az egy másik jelenlét. Bár, amikor megjelent a *küllők, sávok*, majd a *pigment*, éppen a suliban voltam. Tanórára siettem, és megmutattam az osztálynak a kötetet. Láttam rajtuk, hogy azt érzik, valami különös dolog történt velük. Kérték, hogy olvassak fel valamit. A *pigment* esetében jól meg is ijedtem, mert úgy érezték, hogy csak két verset tudok felolvasni nekik. Azokat értették, érezték, kérdezgettek róluk. Lehet, csak azért, hogy húzzák az időt. Egyszóval azért előfordul,

hogy a két szerep összemosódik. A tanárság prózai oka az, hogy valamiből fedeznem kell alapvető szükségleteimet. Pár éve már csak félállásban tanítok, teljes állásban képtelen lennék visszamenni. Így is lök kifelé valami erő, de ez a köznapi „tanarc” is én lettem már.

– *A 2008-ban megjelent, első köteted címét több kritikus próbálta megfejteni. Te magad hogyan értelmezed az egyedi szóösszetételt?*

– *Mégismarionett.* Amolyan egyszavas vers is lehetne. Önállóan is él. A későbbi két könyvcím inkább összefog, ez magában is állhat. Valami olyasmit jelent, hogy senki nem szabad; hogy mindig van, ami ráncigálja az embert. Az lehet, hogy pont a függetlenségi vágy, a szabadság. Szóval valami, valaki mindig rángat bennünket. A megfelelési vágy, a jólét, a szellemi szférák, a fizikai teljesítés kényszere, az érzelmeink, a rokonnaink, szeretteink, vagy éppen maga a semmi. A kritika Kleist színházát, illetve Ady mégis-morálját is említette a cím kapcsán. Minden recepcióban van valami, minden attól él, ha valahogy értelmezik, foglalkoznak vele.

– *Hanti Krisztina úgy látta, hogy a mégismarionett négy egységre bontható: a társadalomkritikai versekre, a tudatmódosító szerek (értve alattuk főként az alkoholt) s az általuk létrejött élethelyzetek költészetére, és az ezeket keretbe foglaló szerelmi, néhol erősen erotikus lírára. A recensens tipológiája átfogta lírad tartományait. Későbbi köteteidre is jellemző a bemutatkozó könyvedben láttatott tematika?*

– Azt hiszem, igen, beszédesek a témák, a tárgyak. 2008-ban nem volt jellemző a társadalomkritika, a szociálisan érzékenyítő líra. Leg-

alábbis én így éreztem. Nem vagyok tudatos szerző, de ha valami tudatos bennem, az a *nem tudatosság*. De persze, ez is már elméleti okoskodás. Nem végzek közvélemény-kutatást, nem azt írom, amiről tudom, hogy jól menne. Azt írom, amit látok, ami foglalkoztat, amiről úgy érzem, beszélni kell. A vers mindig kiléptet a komfortzónámból, felülírja kispolgári, női szégyenlőségeimet, zártságomat. Nyilvánvaló, hogy mérlegelek is. No, most miért jutott ez eszembe? Azért, mert például egyáltalán nem gondoltam át, hogy erotikus verseket írok. Még hozzá nőként. Nem érdekelt. Csak írtam őket, és talán ettől lettek hiteselek. Miként arra sem gondoltam, hogy társadalom-érzékeny verseket írok. Hanem írtam, ami megérintett, amit láttam. Lírába kíváncskozott mind. Bizonyára okkal.

– *A könyv markáns fejezetét alkotják az említett társadalomkritikai művek. Te nem jöttél annyira mélyről, hogy a peremlét rettenetét saját bőrödnön, lét és nemlét lehetőségeként tapasztald meg. Hogyan jutottál el ezen élmények versbe transzponálásához?*

– Egyáltalán nem mondható, hogy mélyről jövök. Dolgos, munka- és családcentrikus családból származom. Olyan családból, amelynek tagjai tisztességükkel, munkamoráljukkal a hátukon cipelik ezt az országot. Szerintem nem ettől függ...

– *Mennyiben segített e világ megértéséhez Ratkó József költészetének megismerése?*

– Ezt a megértést nem a könyvektől, nem a versektől kaptam. Ha nyitott szemmel és érző szívvel jár-kelek az ember, akkor látja ezeket. Semmi tudás nem kell hozzá. Vagy éppenséggel, ez maga

– a tudás. Ugyanakkor Ratkó költészete mégis igazodási pont, visszajelzés, sokféle élmény, tapasztalat. Azért, mert ő ismerte a vidéket, a vidéki embert, a tájat. A nyírit, ahol én is élek. Ő is itt élt. Beemelte munkáiba az itteni létélményt, a falut, az egyszerű ember köznapi dolgait. A nyomort, a szegénységet. Az *innen van legmesszebb az ég* érzése is tőle való. Abból a szempontból „segített”, hogy láthattam, láthatom: a vidék nagyon lassan alakul, nagyon lassan változik, lassan éled és ébred, viszont mégis van benne valami megejtően szép. *Zárványabb* világ ez. De tán jobban elmélyülhetnek az emberek egymásban, akik mindenképpen földszagúbbak, kertszagúbbak, égszagúbbak itt. Ratkó ezt a megható, többször kemény, brutális tanya- és faluvilágot, s ennek kettőségét egyedi erővel ábrázolta. Ezért is szeretem őt. Egyszerű, tiszta lírai nyelve miatt. Nála hiteles a szó. És nekem ez nagyon fontos.

– *Költészetednek egyik vonatkozási pontja József Attila. Mi az, ami az ő életművében ma is érvényes?*

– Sokunknak vonatkozási pont József Attila. Ratkó lírai apja is ő volt. Árva ember árva apja. S hogy mi érvényes József Attila költészetében? Minden. A szemlélet, a stílus, a forma, a kifejezés-mód. Az a felismerés, hogy aki költő akar lenni, pokolra kell annak menni. Örök tétel. Kamaszkorom óta vele, és nála érzem ezt legjobban. De olyan sok szépet, okosat és analitikusat írtak már róla, mert legtöbbünk költőlistáján József Attila dobogós. Mindannyian belőle valók vagyunk. Legalábbis így szeretnénk.

– *A mégismarionettben Bella István, Weöres Sándor, Nagy Gáspár, Szécsi Margit is feltűnik. Mi*

a vonzó számokra az ő munkásságukban?

– Bella István *Szeretkezéseink* című könyvét akkoriban nagyon szerettem. Weöres Sándortól pedig mindent szeretni kell. Nem tehet mást az ember. A forma játékosága és a gondolat mélysége „durván jó”. Megkerülhetetlen. Nagy Gáspár pedig sokkal „modernebb”, mint ahogyan az irodalmi köztudatban él. Ő volt számomra a felfedezés. Az *Örök nyár, elmúltam 9 éves* című versét ismertem meg először. Ám Nagy Gáspár jóval több és sokszínűbb annál, hogy költészetét csak ezzel a verssel szemléltessük. Szécsi Margit furcsa, nyomasztó, megdöbbentő, atmoszférateremtő képeit szeretem. Az angyalok strandján: imádtam ezt a szintagmáját... Mindig a *Berlin felett az ég* című film jutott róla az eszembe...

– A mégismarionett *annyiban „posztmodern”, hogy szövegeibe számos irodalmi alak (Gulliver, Odüsszeusz, Perszephoné, Apollón, Artemisz, Hermész, Othello, Erüniszek, Quasimodo, Don Juan, Korovjov, Azazello, Tadzio) beépül. Az intertextusok használata a küllők, sávok világában is tetten érhető. Mennyire „ösztönös”, avagy mennyire tudatos költészetekben az intertextuális utalásrendszer kidolgozása?*

– Nem szerencsés, ha azt mondom, hogy „ösztönös”, de ha választanom kell, akkor az, mivel nem tudatos. Valahogy akkor benne éltem ezekben. Szükségem volt rájuk, hogy ki tudjam fejezni, amit érzek, gondolok. Ezek a palimpszesztek benne voltak a levegőben. Szerettem őket. Ma már kevésbé használnám ezeket.

– „Mert Nagy Zsukát olvasni: sorsvállalás. Utazni vele verssá-

A Ratkó-díj átadása, Móricz Zsigmond Megyei és Városi Könyvtár, Nyíregyháza, 2017
(A díjat Seszták Oszkár, a Megyei Közgyűlés elnöke adja át. Fotó: Pusztai Sándor)

vok és versküllők által: kaland” – állítja Lajos Nóra a küllők, sávok című kötetéről töprengve. Ha igaz a kritikus állítása szövegeid befogadásáról, akkor az is igaz, hogy számokra sorsvállalás az írás.

– Szép ez így! Köszönet ezért a kifejezésért Lajos Nóranak. Azt hiszem, az írás valóban sorsvállalás. Egyre inkább az. Semmiképpen nem karrier, nem munka. Valami más. És akkor legyen: sors. A komfortzónából való kilépés. Hogy mindig legyen valami tétje a versnek. Szembesítsen, odavágjon. Egy kedves íróbarátnőmmel beszélgettünk nemrégén arról, hogy igazából nem a politika és a tudományok fogják felfedni és megértetni az embert az emberrel, hanem a művészetek. Az írásból rengeteg mindent meg lehet tudni a lélek működéséről, a cselekedetek irracionalitásáról. Általa jobban megismerjük egymást. A szépírás a közelítésben, az elfogadásban, a rácsodálkozásban segít. Ezeket természetesen mind tudjuk is, nem mondok vele semmi újat. De talán nem árt megismételni, újra hallani. A költő sorsvállalása a ma-

gány, a csend. A csend, amelyben mégis hallja az örökös hangzavart, és mégis mindig emberközben van. Minden az övé, mindenki; és mégis: semmi és senki sem. Erre egyre inkább rájön az ember. Alkati dolog is ez. De ez is egy átlagos megjegyzés a költői létről. Egyszóval az ember úgy érzi, ha sokáig van mellette valaki, hogy nem látja tőle a világot, csak őt magát. És mindig ágaskodni kell, hogy kilássék, ha pedig nem kell ágaskodni, akkor az a baj.

– *Ennek az említett sorsnak milyen keretet biztosít a szülőhely? Nem érezted soha szűkösnek Nyíregyházát?*

– A szülőhely érzelmi dolog. Meg így alakult. Ez is valami sors, valami végzet nálam. A szülőhely az elvonulást biztosítja, a teljesebb távolságot, a jobb rálátást a Napra, a Holdra, a csillagokra. Nyíregyháza az én Széphalmom, abból a szempontból, hogy innen indul, és ide tekeredik vissza a költészet is, amit művelek. Innen intézem minden ügyemet. Itt csinálom a kulturális-irodalmi dolgaimat. Hogy itt is legyenek költőemberek. Meg-

győződés, hogy mások sokkal jobban csinálnának mindent, mint én. De ők elmentek. Én maradtam. Rám maradt a város, minden szép szóra éhezőjével. Én meg nem vagyok jó, mert sokszor nehéz, nem olvasóbarát verset írok. Ezért büntudatom is van, hogy nem tudok igazán szépet adni nekik. Mert az itt élők is vágyják a szépséget. Ezért is tölt el jó érzéssel, hogy a következő, *delej* munkacímű kötetemben líraibb versek lesznek, mint az előző kettőben. Nem traumaköltészet lesz, nem úgynevezett „feketeversek”. Szóval Nyíregyháza: igen, Nyíregyháza sorsvállalás. Itt tekerek, tanítok, zsűrizek, kiállítást nyitok, kocsmázom, barátkozom. Itt szemlélem legtöbbször az embert. Mert engem az ember érdekel. Nem a sci-fi és fantasy világ. Viszont, igen, a város tud szűkös lenni. Ez változó bennem. De az ember meg-megszökik az otthonából, aztán örül, hogy van hová visszatérni. Így kerek az egész. Szeretek csavarogni, de rányitni az ajtót az otthonomra is.

– *Első és második köteted megjelenése között kilenc év telt el. Hogy látod utólag: életed alakulása milyen mértékben sötétítette világhétközletedet?*

– Természetesen érettebb lettem. Az első kötetemet egyébként nem is tartom jó kezdésnek. Sok minden benne van, ami jellemző lehet rám, de ma már másképpen csinálnám. Fiatalabb korban csaknem játék volt a depresszív világlátás, a hangulat. Szerettem benne lenni. Mostanság ez durvább lett, élesebb, erősebb. Hol vannak azok a vagány, széteső, felelőtlen világvégi hangulatok? Felelős lettem. Cselekvőbb, megfontoltabb. És minden tapasztalás sú-

lyosan érint, megvisel. Állandóan vissza kell hozni magam. De ez az örök libikóka adja a „teremtőséget”, és persze, meg is őrjít. Annyi mindent (meg)lát az ember. Egy idős néni kezén a csillagokat, egy húgyfoltos utcarészletben a Tejút-rendszert, az esti csavargásban egy cikk alma lesz a Hold, amit nagyanyám szel nekem. És minden beszél hozzám, egy mozdulat, egy tekintet, egy testtartás, egy gesztus, egy kabát, egy utcasarok. Minden percem nyughatatlan figyelem és szemlélődés. Néha nagyon fárasztó. Nem is akarom, hogy így legyen. Becsukom a szemem, bedugom a fülem. De ez a ringlispil akkor sem áll le. A lényeg az, hogy az ember rengeteget változik, és mégis ugyanaz a kislány marad. Csak extrákkal... (Hogy megint közhelyezzek egy kicsit...)

– *Lehet-e „A” költőként létezni az ország keleti csücskében? Avagy „kötelező-e” az itt élő alkotónak meglátni és ábrázolni a szegénységet, a periférián tengődők életét?*

– Semmi nem kötelező. Minden jön, és versbe kívánkozik. A vers nem mérlegel. Csak én szoktam. Különben is, tele van az ország, a világ tengődő, szeretet-éhes emberrel. Mégsem veszik észre sokan őket. Vagy egyszerűen „divat” lesz erről beszélni az irodalomban, vagy egyszerűen elmegyünk csak sci-fibe. (Nincs bajom ezzel a műfajjal, csak hiányérzetem van.) De ha megnézzük a legnagyobb magyar írókat és költőket, mindegyik szól valamilyen szinten ezekről az emberekről. Láttelelet ad a vidékről. Láttelelet a körülményekről. Ez a realitás. Az élet nem a megkomponált reality show, hanem ez. Az ő életük és sóvárgásaik.

– *„Alanyi költőnek” tartod-e magad?*

– Igen is, meg nem is. Vallomásosnak. Az ugyanaz? Egy interjúban írtam, hogy inkább poeta contemplativa vagyok. Amolyan szemlélődő, örökké agyaló. Nem csak egy vektoron mozog az ember, a definíciókat ezért nem szeretem. Szükség van rájuk, nagyon is, de valami mindig kilóg. Valami nagyon fontos. És arról ritkán beszélünk, mert megelegszünk ezekkel a bélyegszerű, pecsétszerű fogalmakkal.

– *A küllők, sávok címe ráutalás arra is, hogy mindenhová kérekléppárral jársz. Rozál (mert így hívod a biciklidet) pragmatikusan választott jármű, vagy része az „imidzsednek”?*

– Nem, egyáltalán nem imidzs. Ki is kérném magamnak ezt. Egyszerűen szeretek biciklizni. Ennyi. Szabad vagyok vele. Rozi a „csajom”, vagyis én az övé. Jó, csak viccelek. Csak próbálok érzékelteni, hogy ez is egyfajta szenvedély. Hozzám nőtt közlekedési edény. Életstílus. Vagyis azzá lett. Nem vagyok építkezős, „imidzscsinálós” alkat. Nem érdekel. A totálisan profi dolgokat sem szeretem egyébként. Túl steril, valami emberi elveszejtődik belőlük.

– *A küllők, sávok univerzumában – többek között – olyan alkotókat idézel, mint Krúdy Gyula, Borbély Szilárd, Kölcsey Ferenc. Mit jelent Neked az ő életművük?*

– Krúdy a helyi Szindbád, a hangulatmontázsos, Borbély Szilárd a vidéki szentség, brutális soraival, Kölcsey a jó fiú Csekéről, ő a hazaszeretet.

– *A kötet egyik lehangosabb ciklusa a kötés. Benne „nem szabvány” életed számtalan eseménydarabkaja, emlékforgácsa po-*

étikai nyersanyaggá lényegül át. Mi számodra tulajdonképpen az otthon?

– A kötés ciklus valóban otthon-kaleidoszkóp. Volt egy komolyabb műtétel, és a lábadozás időszakában egy hetet a szüleimnél töltöttem. Anyám ott ült mellettem, belém rimáncodta a húsvest. Nem akartam enni. Akkor rájöttem, milyen jó nekem, hogy gondoskodó, törődő anyám és apám van. Mindenféle lázadásom, elutasításom ellenére nekem ez megadatott. Azon gondolkodtam, hogy milyen lehet annak, akinek ez nincsen. Mennyiféle otthonból jövünk. Mennyiféle otthonfogalom van. Nem lehet uniformizálni a családokat. Mindenkinek más és más. Csonka családokból, nevelőotthonokból, öregotthonokból, látszatcsaládokból, háborús övezetekből, satöbbiből jövünk. Ami az egyiknek természetes, nem az a másiknak. Megintcsak a közelítés, az érzékenyítés volt a cél. Az otthon nekem a kötés – és a kötés egy. Most leginkább egy rendetlen, egy-szobás tetőtéri lakás. És egy szülőváros.

– *Van a kötetben két titokzatos ajánlás: O.-nak, A. P.-nak. A R.E.M.-montázs alcíme: in memoriam Mester. Oldjuk fel a jeleket: kicsoda O., A. P., és ki a Mester?*

– Az O. egyik barátnőm keresztnéve: Orsolya. Neki ajánlottam ezt a verset, mert annak idején azt mondta, hogy nagyon szereti. Annyi mindent belelátott, hogy én is meglepődtem. A Mester egyik hajdani főiskolai tanárom, dr. János István. Mi, a hallgatók, nagyon szerettük őt. A ún. „Nyíregyházi Iskola” alapítója, az akkori főiskolai önképzőműhely, az Ampha-kör szülőatyja volt. Kon-

Ünnepi Könyvhét, Szeged, 2017 (fotó: Rácz Szabó Viktor)

ferenciákra, író-olvasó találkozókra, vándorszemináriumokra járunk vele. Tanszéki szobája mindig nyitva állt előttünk. Rengeteget beszélgettünk, teáztunk, és más tüzes vizekkel koccintottunk. Az életre, mindig csak az életre, a barátságra, a szépirodalomra. Aztán elment. Még 60 évet sem élt. Minden évben elutazunk páran Tokajba, és mormolunk valami latin szöveget a sír előtt, és beszélgettünk, és koccintunk az egészségére. Ő volt számomra az igazi modern humanista ember. Reneszánszember. Tőle és általa tudom, hogy költő vagyok. Ő a Mester. Az A. P. Antall Pista, Antall István, a kitűnő rádiós. Az ő halála is megrendített. Neki írtam a *dúccokat*.

– *Felkavaró verseket tartalmaz a töredékek a semmire alcímű szobanyár. Megnevezhető-e a ciklus mögötti fájdalomvidék?*

– Hát, a jó öreg semmi. A nincs, a hiány, vagy nem is tudom. Igazából ezek olyan „belehalós” hangulatot árasztanak. A csontsovány, anorexiás hiány versei. Nem is jó visszagondolni akkori érzéseimre...

– *A küllők, sávok harmadik verscsoportja a mióta ciklus, amelynek minden darabja a „mióta sze-*

retlek” felütéssel kezdődik. Mit jelent számodra a szerelem?

– Hát, nehéz kérdés. Egyébként örök szerelemben élek. Tudom, ez lehetetlen, de mégis így van. Kiszakítja a mellkasomat, kifordítja a gyomromat ez a sok érzés. Persze, mindig van „vektorális”, platói szerelmem. Mert kell. Muszáj. Vagyis nem kell, nem muszáj. Hanem egészen egyszerűen így működik nálam minden. Ez az állandó, felfokozott érzés adja a versek lüktetését is. Azt nem tudom, hogy meddig lehet ilyen állandó „felfokozottságban” élni. De ez van. A *mióta* ciklus egy valós szerelmi viszony leképezése volt. (De csúnya szó ez...) Egy beteljesedett szerelemé.

– *Mennyire határozza meg élestedet, illetve költői munkásságodat a család, a családi hagyomány?*

– Erről most csak az jut eszembe: nagyon megvisel, hogy nincs gyermekem. Van egy vers, a *nem ez a divat* című, amelyben erről írok. Egy másikban pedig arról, milyen rossz az, hogy szüleimet nem tudtam unokával megajándékozni. Legalább egygyel. A *köktél-paradicsomban* ezt próbálom érzékeltetni. Talán ez túl személyes vallomás volt. Ez is. De nem baj.

Ó, és a nagymamám. Őt nem szeretném kihagyni, ha a családról van szó. Tőle jön minden mese, és tőle „kaptam” az Istent is. Minden kötetemben van legalább egy nagymama-vers. A következőben is lesz.

– *A könyv illusztrációit Fekete József Jofo készítette. Ezeket az alkotásokat verseid ihlették, avagy a képek születése független az általad képviselt ars poétikától?*

– Jofó is nyíregyházi alkotó. Nagyon jól kiegészítettük egymást a kötet szerkesztésében. A versek ihlették ezeket az ún. „ciklusvizuálokát”. E grafikák a cikluscímek helyett vannak. Vonzódom a képzőművészetekhez, fontos számomra, hogy egy könyv szép legyen. Jofó elolvasta az írásokat, és ezeket az átfogó rajzokat készítette hozzájuk. Egyébként e kis képek eredetiben bakelitlemezzel nagyították.

– *Apropó: megfogalmaztál a magad számára költői ars poétikát?*

– Őszinte, hiteles verseket írni.

– *Rakovszky Zsuzsa írta rólad a Literán 2018 májusában: „Nagy Zsuka, akár a gyerekek vagy az érzékeny kamaszok, nem tud belenyugodni, hogy a világ olyan, amilyen, nem tompult el a tapasztalatok hatására, ugyanazzal a fájdalommal vegyes felháborodással tekint az emberi nyomorúság és szenvedés minden megjelenési formájára, mintha először találkozna vele...” Rakovszky pontos jellemzését olvasva merülhet fel a kérdés: honnan van benned az emberi elenesség iránti effajta erős érzékenység?*

– Megmaradt az ember gyerekeknek, és „érzékeny kamasznak” is. Igen, ennyi. A részvét és az együttérzési készség is fontos. Azt már mondtam, hogy állandóan meghat, megrendít valami. Érzé-

kelési, érzelmi totalitásokban élek. Tényleg úgy élem meg egy elesett ember látványát, mintha először látnám. Semmi nem hagy hidegen. Nem vagyok szenvtelen alkat, nem vagyok „hüllőtípus”. Nem tudott elhasználni még az a sok szörnyűség. Kegyelmi állapot, hogy az ember kisleány és nagy bakfis is tud lenni a felnőtt nő énjé mellett. Nem bánom ezt. Szóval nálam a versnek szaga van. Nem steril körülmények között jön létre, nem „verslaborban”, hanem hús-vér tapasztalás és együttérzés közepette.

– *A pigmentben megszólaló én gyakran meghatározhatatlan: csak a naív olvasat következtethetne arra, hogy a lapokon beszélő lírai alany azonos veled. Nevezhetők-e ezek a művek szerepverseknek?*

– Ez is örök kérdés, örök dilemma. A lírai én azonos-e a szerzővel? A líra, az egyén szubjektív szűrőjén látatja a világot, mint ahogy megtanultuk a magyarórákon. Ezek a versek az én szerepei. Az én szerepversei. Talán. Igazából a pigment kötetben van a legkevesebb belőlem. A branül naplóvers ciklusa – leegyszerűsítve – szerepversek összessége. Két lelkileg sérült ember párkapcsolatának legvégébe nyerhetünk betekintést. A vers egyes szám első személy. Ezért is nehéz a leválás. De ez színészeffekt. Ők is azonosulnak a szereppel, mégsem lesznek azok, akiket megformáznak.

– *A branül ciklus olyan megkapó sorai, mint a „tolókocsiba ülteted az álmaidat, felteszed a párkányra és ledobod”, vagy „a szobában kifeszített vörös molinó a nap”, vagy „a szádból kímászik egy pók, és hálót fon köréd a semmi” lírád újabb eredményeit jelentik: szövegeidben*

helyet kap a metaforikus képiség. Szándékos törekvés ez, vagy az ihlet öntörvényű mozgásának következménye?

– A ciklus megírása előtti napokban pár festményt nézegettem. És valószínű, hogy azok is hatottak rám. Nem azt írtam le, amit a festményeken láttam, de ez indította el ezt az erős képiséget. Ezt a metaforarohamot. Meg igazából szerettem volna, ha képekkel tudom kifejezni, amit akarok. Hiányoztak a trópusok. És egy este leültem, s hajnalig írtam. Ilyen még sosem történt velem. Fáradhatatlanul írtam. Ez lett a branül ciklus. A 33. versnél úgy éreztem, vége. Úgy, ahogy Forest Gump. Egyszer csak megállt több hónapnyi futás után, hogy ennyi volt. Nálam is ennyi volt. Csak aztán vettem észre, hogy 33 verset írtam. Krisztusi szám. Aztán persze, javítottam a szövegeket. Szóval, nem tudom, de talán lehet az ihletnek öntörvényű mozgása is.

– *A szomszédok egy négyemeletes társasház lakóiról nyújtott döbbenetes, olykor kakofém, máskor ironikus képsor. Ez az a ház, amelyben te laksz? Ennyire borzasztó?*

– Ez a ciklus egy négyemeletes házba gyömöszölt társadalomkritika. Az én társasházamból és mások által elmondottakból raktam össze. Megdöbbentő volt számomra, mikor egyik kollégánóm a szomszédjairól beszélt. Arról, hogy milyen érdektelenek, önzők, gonoszak. Megint az érzéketlenség, az egymásra nem figyelés villant be. Fölrémlett a gyerekkorom. Egy kilencemeletes házban voltam kicsi. Nyitva voltak az ajtók a hatodik emeleten – ahol laktunk –, és mi, gyerekek, egyik lakásból a másikba futkostunk.

Egyszer itt kaptunk valami rágc-sálni valót, másszor meg amott. Most pedig alig találkozunk a lépcsőházban, mintha nem lakna senki sem ott, ahol én lakom. Persze, ez nem rossz. Szerencsére azért van néhány jó szavunk egymáshoz, ha nagy ritkán találkozunk, de az említett kollégánomnak iszonyú történetei vannak. Egyébként majdnem minden versszakban „megtörtént személyek” szerepelnek. Sőt, tudjuk, hogy a valóságot többször tompítani kell. Én pedig tényleg szoktam félni a sötétben, és nagyon hangosan hallgatom a zenét, úgy, ahogy a vers végén van.

– *Tudatos alakítás eredménye-e az, hogy a küllők, sávok négyzet formájú, fekete-fehér borítójú könyv, a pigment ellenben fekete-piros és téglalap alakú kiadvány?*

– A színeket így álmodták meg a kötetborító készítői. A *küllők, sávok* esetében a már említett Jofó, a *pigment* kapcsán pedig Németh Erika, Nyíregyházán élő szobrászművész. A formákat mindkét esetben én választottam. A *pigment* bemutatóján egy nyíregyházi látványtervező művész barátom azt említette, hogy olyan az alakja a kötetnek, mint egy nőcis ridikülnek: kinyitja az emberlány, és szembevágják a versek. Azt mondta, hogy nem tudja, miért vonzotta így a kötet, mert hisz mi köze van neki ezekhez a beteg, drogos, hajléktalan, alkoholista, családi erőszakot alkalmazó és elviselő emberekhez. Mindig is távol akarta magát tartani ezektől a világoktól. És mégis: a versek beszippantották. Úgy érezte, róla szólnak. A négyzet alak egyébként az illusztrációk miatt is volt. Szerettük volna, ha a ciklusvizuálok kör alakúak. Ezek a formák nem is annyira szokványosak, ezért is választottam őket.

Ünnepi Könyvhét, Budapest, az Orpheusz Kiadó standja, dedikálás, 2018 (fotó: Tüski György)

Fontos, hogy a kötet esztétikai tárgy is legyen. Az Orpheusz Kiadó pedig igényes, kemény táblás könyveket készít.

– *Egyik barátom a pigmentet átlapozva úgy fogalmazott: aki a kötetet végigolvassa, annak kedve támad az öngyilkossághoz. Találkoztál-e olyan befogadói véleménnyel, amely a könyv efféle rendkívül erős hatását reflektálta?*

– A *pigment* kicsit „rétegekötet” lett. Nem feltétlenül olvasóbarát. A benne szereplő szövegeket „rögverseknek” is mondták már. Van, aki „traumaköltészetként”, s van, aki „nyomorköltészetként” határozta meg. Nyilván azok nevezték így, akik e darabokat kevésbé tudták befogadni. El kell fogadnom, hogy az olvasónak vannak határai. Persze, ezt feszegetni kell, tágítani, de tisztelni is. A kérdésre válaszolva, azért, ha lehet, ne csináljon senki efféle szörnyűségeket. Inkább vigyen egy kis ételt az egyik közelében élő hajléktalannak, ölelgesse meg a családtagjait, csak úgy, örülve annak, hogy ők egészségesek, és nincsenek olyan problémáik, mint amilyeneket a könyv körüljár. A kötet az érzéke-

nyítés és az élet jegyében született. Hogy tudjunk egymásról, s arról, hogy ilyen is van. Hogy jobban becsüljük a miénket. Nem volt céloom a provokálás, távol áll tőlem. Az a fontos, hogy beszéljen hozzánk a szöveg. Érezzük, hogy másnak is vannak ilyen traumái, más is él „pigmenthiányos” életet. Így lehet egy versnek „gyakorlati haszna”. Cselekedjünk valami jót. Beszéljük ki a nyomort, a borzalmat magunkból.

– *Mennyire van szüksége a költőnek az alkotáshoz dosztojevszki-ji traumákra? Egyáltalán: a költő vonzza a traumákat azért, hogy írni tudjon?*

– A költő azért van – leegyszerűsítve –, hogy olyan pokolbugyrokot is megjárjon, amilyeneket egy átlagos elme és lélek nem akar, nem mer. Vakmerő, mint egy Himaláját megmászó, aki nagyon mélyen, lent is tud lenni. Legyen a mélység a Marianna-árok. A költő akrobata is. Állandóan leeshet arról a kifeszített zsinórtengelyről, de mindig azon jár, ugrál, idétlenkedik, lógatja a lábát, és arról nézve bámulja a csillagképeket. Legyen ez az a bizonyos *gémánt-*

A Tokaji Írótábor Nagydíja, 2017 (fotó: Szarka Lajos)

tengely, ami nem görbül meg, mert versek születnek...

– Főntebb a küllők, sávokhoz készült képzőművészeti alkotásokat említetted. A pigmenthez nem születtek illusztrációk?

– De igen: Németh Erika nyíregyházi élő szobrászművész több illusztrációt készített a versekhez. Azokat tárlatokon mutatjuk meg annak, akit érdekel. Októberben a Jósa András Múzeumban volt az első ilyen kiállítás. Tervben van egy budapesti és egy soproni bemutatkozás is, de szeretnék ezekkel a versképekkel más helyekre is eljutni. Egyébként Erika nagyon izgalmasan nyúlt a témához. Meztelen emberi testekkel próbálta kifejezni azt, amit én versekben. A fekete-vörös színt ő választotta, szerinte ez illik az írások világához. A borító egy kicsit az ókori vázákhoz hasonlít. Kiderült, hogy Erika szereti ezeket a vázakat. A képek erősen szexuális töltetűek. Már csak ezért érdemes megnézni őket...

– *Olvasod-e a pályádról szóló elemzéseket? Az alkotásban befolyásol-e a kritika?*

– Kérdéséről arra asszociáltam: ha mozgóképes felvétel készül rólam, sosem nézem meg. Egyszerűen elviselhetetlen a saját látványom. Viszont, ha eljut hozzám egy-egy kritika, elolvasom. A *küllők, sávok* esetében nagy örömmel töltött el, hogy több mint egy tucat recenzió született róla. És mind pozitív volt! Jó érzés, öröm, hogy mások is értik és érzik azt a fajta *szocioköltészetet*, amelyet művelek. Egyébként formailag, átmeneti műfajnak, verstömböknek szoktam nevezni őket. Versesszéknek; a klasszikus értelemben vett versprózáknak. Mellesleg nem befolyásolja a kritika azt, amit írok. Az régen rossz lenne.

– *Mostanában a feminista irodalomtudománnyal foglalkozom, így adódik számomra a kérdés: osztod-e azok véleményét, akik úgy vélik, nőként másképp ír az ember, mint férfiként?*

– Igen, igen, ez is vissza-visszatérő kérdés. Szerintem csak ember van. Én emberben gondolkodom. Nem érdekel, hogy nő vagy férfi. Az nemiség. Egymást kiegészítő megszólalás. De persze, különbség van, nézőpont van. Mégiscsak. Például mit nem tud egy nő, amit egy férfi, és fordítva? A szülés, illetve a nemzés. Az anyaság és apaság: ezek lehetnek a fő különbségek, ha leegyszerűsítjük a dolgot. De a nő ugyanúgy lehet hűtlen, érzéketlen, egoista, mint a férfi. A férfi is lehet olyan törődő, gondoskodó, családcentrikus, mint a nő. Az is igaz, hogy vannak tipikusan női jó-rossz tulajdonságok, és férfi jó-rossz tulajdonságok, amelyek jellemzőbbek az egyikre, mint a másikra. Biológiai–pszichikai jellegzetességek (erőszak, birtoklás, háború, illetve türelem, háziasság, önzetlenség.) És az is igaz, hogy a nők sokáig nem tanulhattak tovább, nem volt szavazati joguk, rengeteg hátrányuk volt, csak azért, mert nők. Ezért is jött létre a feminizmus, aminek volt és van is létjogosultsága. Viszont nem szerencsés csak ezen a szűrőn át látni. Az ember jóval teljesebb, kiszámíthatatlanabb és bonyolultabb, minthogy csak egy látsón keresztül nézzük. Mindannyiunkban vannak férfi és női tulajdonságok is. Ezerarcú én. Ahogy Hankiss írja.

– *A szakma mind a második, mind a harmadik kötetedet jelentősnek tartja. Tavaly több elismerésben részesültél. Hogyan éled meg a sikert?*

– Igazából nem sikerként élem meg. Örömként inkább. A díjak kapcsán pedig zavarban vagyok. És leginkább szorongok. Mindig csak szorongok. Még ilyenkor is.

Karádi Zsolt